

Nr 66.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer; given Stockholms slott den 30 januari 1920.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med de av chefen för finansdepartementet i ovan nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 150,000 kronor, samt å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

GUSTAF.

F. V. Thorsson.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 januari
1920.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
UNDÉN,
THORSSON,
OLSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Thorsson anförde:

»I den till riksdagen den 7 januari 1920 avlåtna statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t i punkten 37 under sjunde huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att till riksdagen avlåtas angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer, bland de *extra* anslagen under samma huvudtitel för år 1921 för ändamålet beräkna ett förslagsanslag av 100,000 kronor. Därjämte har Kungl. Maj:t i punkten 37 under sjunde huvudtiteln av den samma dag avlåtna propositionen angående tilläggsstat för år 1920 föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition å *tilläggsstat* för år 1920 för ovan angivna ändamål beräkna ett förslagsanslag å 140,000 kronor.

Jag anhåller nu att få underställa Kungl. Maj:ts prövning

frågorna om äskande av anslag av riksdagen för det sålunda angivna ändamålet.

Såsom av nämnda statsverksproposition framgår, har frågan om understöd åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer den 2 augusti 1919 varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Därvid anförde chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet följande.

Enligt vad för mig anmäls har ett stort antal personer, vilka ansett sig hava blivit på ett eller annat sätt lidande genom tobaksmonopolets införande, gjort framställningar åsyftande ytterligare ersättning eller understöd.

Det måste erkännas, att den i sammanhang med tobaksmonopoliseringen utfärdade ersättningsförordningen liksom alla andra dylika förordningar var behäftad med ofullkomligheter. Det kunde ej undvikas, att i vissa gränsfall förordningens bestämmelser verkade orättvisa.

Då emellertid detta förhållande förutsetts, inrymdes i förordningen bestämmelser rörande en understödsfond, som ursprungligen sattes till 500,000 kronor och sedan utökades med ytterligare 100,000 kronor, vilka belopp ställdes till tobakscentralkommissionens förfogande för att utbetalas, där ersättningsbeloppen visade sig otillräckliga. Under sådana förhållanden torde man kunna utgå ifrån, att vid den tidpunkt, då centralkommissionen avslutade sitt arbete, motsvarade de belopp, som då utbetalades, något så när den ersättning för förlorat arbetstillfälle, som av behovet krävdes.

Sålunda tillerkändes enligt mig tillställd uppgift de genom tobaksmonopolets införande ersättningsberättigade — tillsammans 4,358 personer — ett ersättningsbelopp av tillhopa 17,953,400 kronor, varjämte på vissa av förenämnda ersättningstagare fördelades i form av direkt understöd, utvidgad ersättning eller livränteunderstöd ett belopp av 631,100 kronor eller alltså sammanlagt 18,584,500 kronor, vilket belopp fördelat på 4,358 personer, utgör i medeltal 4,264 kronor per person.

Att på nytt upptaga berörda ersättnings- och understödsförfarande till förnyad prövning läser icke böra ifrågakomma. Bland ersättningstagarna finnas emellertid ett antal, som på grund av ålder, sjukdom eller annan anledning icke lyckats skaffa sig arbete. För dem torde ersättningsbeloppen i många fall visat sig otillräckliga, och sedan nu arbetstillfällena synas bliva allt färre, torde försörjningssvårigheterna för berörda kategori av ersättningstagare bliva stora.

För att kunna bilda sig en föreställning över huru många av ifrågavarande ersättningstagare kunna anses för närvarande vara i behov

*Departementetschefens
yttrande till
statsråds-
protokollet
den 2 augusti
1919.*

av understöd, har genom tobaksarbetarnas fackförening verkställt en undersökning rörande förhållandena inom arbetargruppen, och har en lista upprättats, som omfattar följande antal personer fördelade i åldersgrupper.

Arbetare i behov av understöd.

	Under 50 år	50—60 år	Över 60 år	Summa
Yrkesutbildade	252	122	179	553
Ej yrkesutbildade	15	1	2	18
	267	123	181	571

Enligt denna utredning skulle således 571 personer eller cirka 29 procent av hela antalet ersättningstagande arbetare vara i behov av understöd.

Rörande övriga grupper ersättningstagare har en liknande undersökning ej utförts, men torde understödsbehövande kunna uppskattas till följande: för hemarbetare och hos dem anställda torde man böra räkna med samma procenttal som för arbetarne och erhålles då som nödlidande cirka 73 stycken. Bland förvaltningspersonalen inberäknat hos grossister anställda torde procenttalet kunna sättas avsevärt lägre eller till cirka 10 procent, då bland dem skulle finnas cirka 46 nödlidande. För ovannämnda grupper utgör sålunda antalet understödsbehövande tillsammans 690 personer. Tages dessutom någon hänsyn även till andra grupper, skulle de behövandes antal uppgå till minst 700 stycken.

Spörsmålet om lämpliga åtgärder för bispringande av arbetslös tobakspersonal har i anledning av motion (nr 228) i andra kammaren vid 1918 års riksdag varit föremål för riksdagens prövning, varvid riksdagen i anslutning till statsutskottets avstyrkande utlåtande avslagit framställning om beviljande av krigstidstillägg å de ersättningsbelopp och understöd, som i anledning av tobaksmonopolets införande tilldelats den inom tobakshanteringen sysselsatta personalen. Statsutskottet motiverade emellertid sin ståndpunkt därmed, att Kungl. Maj:t icke torde underlåta att taga i omprövning de åtgärder, som av förhållandena kunde påkallas, samt erinrade att, enligt gällande grunder för statens bidrag till understöd åt arbetslösa, staten kunde i särskilda fall påtaga sig hela kostnaden för dylikt understöd.

Vid övervägandet av förevarande spörsmål bör till en början fasthållas, att några särskilda förpliktelser för det allmänna icke kunna anses föreligga med avseende å arbetslös tobakspersonal i allmänhet utan att för dess del torde böra gälla, vad stadgas beträffande andra arbetslösa.

Fråga är nu, i vad mån särskilda hänsyn kunna böra visas gent emot de arbetslösa personer, som vore stadigvarande sysselsatta inom tobakshanteringen redan vid tidpunkten för tobaksmonopolets genomförande och vilkas nuvarande arbetslöshet och betryck kan antagas vara föranledd av statens åtgöranden härutinnan.

Denna grupp av tobakshanteringens personal kan i förevarande avseende fördelas i följande tre kategorier nämligen:

1) sådana som äro arbetsföra och icke åtnjuta full försörjning av fattigvården ;

2) sådana som icke äro arbetsföra men likväl ej åtnjuta full försörjning av fattigvården, samt

3) sådana som åtnjuta full försörjning av fattigvården.

Beträffande sistnämnda kategori torde tillräcklig anledning saknas att nu vidtaga särskilda åtgärder.

Personer tillhörande den förstnämnda kategorien kunna enligt gällande bestämmelser bliva delaktiga av det allmännas arbetslöshetsunderstöd. Tildelandet av sådant är emellertid beroende av vederbörande kommuners initiativ och visa kommunerna härutinnan stor återhållsamhet huvudsakligen av ekonomiska skäl, då kommunala medel i regel måste jämte statens utgå för ändamålet, men jämväl därför att understödsverksamheten visat sig i många fall minska individernas intresse för att själva förskaffa sig utkomst och följaktligen lätt kan verka skadligt både för individerna och för arbetsmarknaden.

Om emellertid sådana särskilda hänsyn prövas av staten böra visas gent emot de arbetslösa men arbetsföra personer, som före tobaksmonopoliseringen voro stadigvarande sysselsatta inom tobakshanteringen, att understödsverksamhet för deras del bör uppmuntras, låter detta sig naturligtast göra genom att staten, i anslutning till 1918 års statsutskotts anvisning, åtager sig hela kostnaden härför. Härigenom befrias kommunen från andra utgifter för understödandet än eventuella kostnader för understödsverksamhetens organisation. Därest å orter, där tobakspersonal behöver hjälp, medverkan erfordras för denna verksamhets upptagande, kan sådan erhållas genom arbetslöshetskommissionens försorg. För nu ifrågavarande personers del torde sålunda genom särskild kungörelse böra bestämmas, att till dem jämlikt gällande bestämmelser lämnat arbetslöshetsunderstöd skall helt ersättas kommunerna av statsmedel.

Återstår så den arbetslösa tobakspersonal, som icke är arbetsföra men likväl ej åtnjuter full försörjning av fattigvården. Sådana personer kunna ej bliva delaktiga av det vanliga arbetslöshetsunderstödet och för detsamma anvisade statsmedel.

Då emellertid behovet av ekonomisk hjälp åt ifrågavarande personal är trängande, har, för möjliggörande redan nu av dylikt understöds utbetalande, aktiebolaget svenska tobaksmonopolet, med anledning av en utav mig i skrivelse den 2 maj 1919 till bolaget därom gjord framställning, ställt till förfogande ett belopp, vilket kan antagas skola bli för den närmaste framtiden för det avsedda ändamålet tillräckligt. Enligt mig tillhandakommet protokollsutdrag har sålunda bemälda bolag å ordinarie bolagsstämma den 19 maj 1919 till understöd åt genom tobaksmonopolets införande arbetslösa, äldre eller sjukliga, nödlidande personer anvisat ett anslag av 125,000 kronor för att efter Kungl. Maj:ts förordnande samt efter av Kungl. Maj:t närmare angivna grunder fördelas av socialstyrelsen eller arbetslöshetskommissionen. Efter samråd med arbetslöshetskommissionen har sedermera inom finansdepartementet upprättats förslag till grunder för understöd från de till förfogande sålunda ställda medel samt uppgjorts förslag till författning i ämnet.

Sedan föredragande departementschefen uppläst nyssberörda förslag till kungörelse angående understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer ävensom ett likaledes inom finansdepartementet utarbetat förslag till kungörelse angående ersättning av statsmedel i vissa fall för understöd åt arbetslös tobakspersonal, fann Kungl. Maj:t på statsrådets hemställan gott att, bland annat, med gillande av berörda förslag, förordna, att kungörelser (svensk författningssamling nr 535 och 536) skulle i enlighet med desamma utfärdas.

Statens arbets-
löshetskommission.

I skrivelse till chefen för finansdepartementet den 20 november 1919 har statens arbetslöshetskommission anmält, att av ovan omförmälda anslag å 125,000 kronor för augusti, september och oktober månader utbetalts tillsammans 52,484 kronor 30 öre samt att det utbetalda understödet fördelade sig på följande kategorier av understödstagare: i 57 fall hade understöd utgått till man och hustru, i 61 fall till ensamstående män, i 190 fall till ensamstående kvinnor samt i 59 fall till barn under 15 år. Vidare har kommissionen meddelat, att till understöd för det med anslaget avsedda ändamål i fortsättningen torde komma att åtgå omkring 18,000 kronor per månad, vadan anslaget kunde beräknas bli förbrukat vid nästkommande februari månads utgång.

Den 2 december 1919 har sedermera arbetslöshetskommissionen anbefallts att avgiva *dels* yttrande angående behovet av medelsanskaffning till understödjande för tiden efter februari månads utgång av genom tobaksmonopolets införande nödlidande icke arbetsföra personer, *dels ock,*

därest sådant behov ansåges föreligga, förslag till erforderligt anslagsbelopp samt de grunder, som vid understödens utbetalning borde tillämpas.

Till åtlydnad härav har arbetslöshetskommissionen i skrivelse den 9 december 1919 avgivit begärt yttrande och förslag. Därvid har kommissionen, efter att hava erinrat om, huruledes behovet av särskilda understödsanordningar till arbetslösa före detta tobaksarbetare uppkommit, samt redogjort för den reglering av understödsverksamheten, som träffats genom omförmälda kungörelser den 2 augusti 1919, vidare anfört bland annat följande. För att få det av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet anvisade anslaget att räcka till för tiden intill utgången av nästkommande februari månad hade man nödgats fastställa en ålder av 67 år för dem, vilka på grund av hög ålder kunde komma i åtnjutande av denna hjälp, det ville säga den ålder som enligt lagen om folkpensionering berättigade till sådan pension. Det kunde dock ifrågasättas, om icke denna åldersgräns vore väl hög för den kategori av arbetare det här gällde, och om man icke lämpligen vid en fortsatt understödsverksamhet borde bestämma en åldersgräns av 60 år. Detta kunde antagas medföra en ökad kostnad av 2,000 kronor per månad.

Behovet av fortsatt hjälp till dessa nödlidande, före detta tobaksarbetare kvarstode emellertid. Enligt kommissionens uppfattning vore bästa sättet att bispringa dessa personer att bevilja ett årligt understödsbelopp till envar, som efter prövning kunde anses därtill vara berättigad. Detta senare belopp borde enligt kommissionens uppfattning fastställas efter hörande av de organ och personer, vilka handhade fastställandet av de ersättningsbelopp, som utbetalades till de inom tobakshanteringen sysselsatta, vilka genom monopolets införande blevo arbetslösa. Genom tilldelandet av ett sådant årligt understödsbelopp skulle den mera komplicerade och ur flera synpunkter mindre tilltalande understödsverksamheten kunna undvikas. Därest åter understödsverksamheten ansåges böra fortsättas under år 1920 i huvudsaklig överensstämmelse med hittills gällande grunder, hade kommissionen under förutsättning *dels* att det månatliga understödsbeloppet under 1920 komme att uppgå till 20,000 kronor, *dels* att understödsbeloppen komme att som förut jämlikt kungörelsen nr 535 utgöra per dag 3 kronor för man och hustru, 2 kronor för ensamstående person över 18 år samt 60 öre för inom eller utom äktenskapet fött barn under 15 år — vilka understödsbelopp överensstämde med den allmänna understödsverksamhetens — beräknat medelsbehovet för år 1920 till 240,000 kronor. Kommissionen ansåge sig dock böra ifrågasätta, huruvida icke understödsbeloppet för dessa icke

arbetsföra, före detta tobaksarbetare skäligen kunde nedsättas till $\frac{2}{3}$ av de normala satserna. I sådant fall skulle det behövlige anslagsbeloppet för år 1920 kunna beräknas till 160,000 kronor.

På grund av remiss har härefter socialstyrelsen den 14 innevarande januari avgivit utlåtande och förslag i ämnet.

Yttrande av
svenska
tobaksindu-
striarbetarför-
bundet.

Vid utlåtandet har i avskrift fogats yttrande i ärendet från svenska tobaksindustriarbetarförbundet. I likhet med arbetslöshetskommissionen har förbundet ansett understödet böra utgå årligen. Med avseende å penningvärdets fall borde understödet bestämmas till 750 kronor för envar, som efter prövning kunde anses därtill berättigad. Av anförda skäl ifrågasätter emellertid förbundet en väsentlig nedsättning i den av kommissionen föreslagna åldersgränsen av 60 år för understödstagare.

Socialstyrel-
sens utlå-
tande.

Socialstyrelsens utlåtande är i hithörande delar av följande lydelse. I likhet med statens arbetslöshetskommission, med vilken tobaksindustriarbetarförbundet i nedannämnda hänseenden instämt, finner socialstyrelsen, att fortsatt hjälp till ifrågavarande personer vore behöfelig och lämplig samt att denna hjälp bör utgå under förenklade former. Härvid torde enligt styrelsens uppfattning understödsbeloppet böra sättas lika för envar, manlig eller kvinnlig person utan hänsyn till föreliggande försörjningsplikt, som efter prövning visat sig vara i behov av sådan hjälp. Sådant understöd torde böra utgå till envar självförsörjande person, som vid tiden för tobaksmonopolets införande var fast anställd inom tobakshanteringen och som vid avgången från yrket uppnått en ålder av 55 år eller på grund av lyte eller kronisk sjukdom är till arbete oförmögen.

Beträffande understödsbeloppets storlek håller styrelsen före, att detsamma lämpligen torde kunna sättas till 500 kronor per person och år och utbetalas kvartalsvis i efterskott.

Vad angår det administrativa omhändertagandet av detta understöd, torde, så länge statens arbetslöshetskommission och dess underlydande organ ute i orterna, kommunala arbetslöshetskommittéer och kommunalnämnder, vilka handhava den nu pågående understödsverksamheten, äro i verksamhet, dessa bäst kunna bestrida uppgiften att emottaga ansökningar, undersöka behörigheten samt till- eller avstyrka de gjorda framställningarna; däremot torde beslut om tilldelning av understöd böra fattas av den centrala myndigheten, som i detta fall är statens

arbetslöshetskommission. Omförmälda understöd synes heller icke böra utesluta möjligheten till erhållande av annat offentligt understöd samt i intet fall föranleda indragning av tidigare utgående understöd från fattigvårdsmyndighet.

Vad till sist medelsbehovet för 1920 och 1921 angår, är socialstyrelsen icke i stånd att påvisa någon exakt grund för dess beräkning. Man torde dock kunna antaga, att ungefär 400 personer i enlighet med ovan ifrågasatta grunder komma att tillerkännas understöd. Vid sådant förhållande och om de fasta understöden skola börja utbetalas från och med instundande april månad, kommer medelsbehovet för åren 1920 och 1921 att uppgå till resp. 150,000 och 200,000 kronor.

I kungörelse av den 2 augusti 1919 (nr 535) hava meddelats närmare bestämmelser i fråga om understöd från ovan omförmälda av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet anvisade beloppet å 125,000 kronor. Av det antal personer, som för närvarande åtnjuta understöd av dessa medel, äro, enligt vad jag inhämtat, 61 i åldern 70—80 år, 77 i åldern 60—70 år samt 34 i åldern 50—60 år. Flertalet av dessa få antagas hava under kristiden huvudsakligen varit hänvisade till dem vid monopolets införande tilldelat engångsunderstöd. Genom stegrade levnadskostnader har emellertid detta engångsunderstöd förbrukats tidigare än beräknat, och såsom icke arbetsföra torde dessa arbetare i allmänhet saknat möjlighet att på annat sätt förskaffa sig en nödtorftig inkomst. Det kan därför utan tvekan sägas, att de till denna personalgrupp hänförliga tobaksarbetare äro mest i behov av hjälp. Enär förenämnda belopp beräknas vara förbrukat med utgången av nästkommande februari månad erfordras särskilda åtgärder för fortsatt bispringande av dessa ekonomiskt sämst lottade före detta tobaksarbetare. Att vidtaga sådana åtgärder torde böra betraktas som en statsmakternas angelägenhet. Det huvudsakliga syftet med det av aktiebolaget svenska tobaksmonopolet lämnade bidraget var att avhjälpa det mest trängande behovet av understöd, intill dess frågan efter närmare utredning genom riksdagens medverkan hunne på annat sätt ordnas.

De allmänna grunder för erhållande av understöd, som finnas upptagna i 1 § av nyssnämnda kungörelse, liksom bestämmelserna i 3 § av samma kungörelse om indragning i vissa fall av tilldelat understöd, torde få gälla jämväl för en fortsatt understödsverksamhet till förmån för nu ifrågavarande personalgrupp av tobaksarbetare. I fråga om sättet och grunderna i övrigt för anordnande av understödsverksamheten,

Departements-
chefen.

ansluter jag mig i huvudsak till vad socialstyrelsen i sådant avseende föreslagit.

Med hänsyn därtill, att äldre kvinnliga i vanlig mening icke arbetsföra personer hava större möjlighet att genom lättare sysselsättning bereda sig någon mindre inkomst än vad män i samma läge och ålder kunna göra, kunde möjligen tänkas, att understödsbeloppet för de förra sattes något lägre. Då understödsbeloppet för alla föreslås så lågt som till 500 kronor, vill jag emellertid icke ifrågasätta en dylik nedsättning, som i varje fall icke rättvisligen kunde uppgå till något avsevärt belopp.

Lika med socialstyrelsen anser jag, att beslutanderätten i avseende å tilldelning av understöd bör tillkomma statens arbetslöshetskommission. Skulle denna kommissions verksamhet upphöra, torde åt socialstyrelsen böra anförtros uppgiften att i kommissionens ställe administrera understödsverksamheten.

De närmare föreskrifter, som må finnas erforderliga för anordnande i enlighet med ovan angivna grunder av ifrågavarande verksamhet, torde böra ankomma på Kungl. Maj:t.

På grund av den allmänna karaktären av här ifrågasatta understöd synes det vara lämpligast, att understödet framdeles anvisas under socialdepartementets huvudtitel. För det närvarande torde anslaget böra uppföras under sjunde huvudtiteln.

Det av socialstyrelsen beräknade anslagsbehovet överstiger, vad tilläggsstaten för år 1920 angår, med 10,000 kronor och, vad riksstaten för år 1921 beträffar, med 100,000 kronor de i budgetförslagen upptagna beloppen. Med hänsyn till det stora antal åldringar, som för närvarande åtnjuta understöd, torde emellertid anslagsbeloppet för år 1921 kunna nedsättas till 150,000 kronor. Erforderliga medel torde å budgeten kunna beredas.

På grund av vad ovan anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer i enlighet med ovan angivna av mig förordade grunder under sjunde huvudtiteln anvisa

å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 150,000 kronor
samt å tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag å 150,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde,

behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla;
och skulle proposition i ämnet till riksdagen avlätas av
den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hans von Arnold.